

INTERVJU

Gamla Oxenbor

TOREKÄLLBERGETS MUSEUM

Ivar Glantz

Intervju 1974 09-06

Utskrift från band nr 50

32 sidor

TOREKÄLLBERGETS MUSEUM

Gamla Oaxenbor

Band 50

Intervju med:

Ivar Glantz (IG) (samt hans hustru här nämnd som NG)

Född 1911-03-23

Svärtå s.n Södermanland

Intervjuad av; Carl-Henrik Ankarberg 1974 09-06

Plats: Oaxen, tjänstemannabostad vid färjeläget

Intervjun omfattar även band nr 49

IG: Född i Svärta gård utanför Nyköping.

NN: Vilket år?

IG: -11.

NN: Din far va jobbade han me då?

IG: Han va statare.

NN: Jaa. Flyttade han varje år eller va han någorlunda fast?'

IG: Nää, han flytta nog så gott som varje år. Han va en sån där ...

NN: Va hette han?

IG: Hjalmar.

NN: Hjalmar Glantz.

IG: Karl Fredrik Hjalmar.

NN: Och din mor, va hette hon?

IG: Selma Axelina.

NN: Va ni många syskon i familjen?

IG: Vi va åtta syskon.

NN: Hur många pojkar, å hur många flickor?

IG: Tre pojkar å fyra, nä fem flickor.

NN: Hur kom de sig då att du hamnade här på Oaxen? Kom din far hit?

IG: Ja, ja just de. Han kom ju hit 1917 på hösten ifrån Tuna här på Mörkö. Han va ju statdräng där.

NN: Vem va de som ägde Tuna då? Va de de greven?

IG: Äh ää, de tillhörde ju då greve Bonde, fast han som arrenderade då hette Klintberg.

NN: Jaha. Bodde arrendatorn på gården?

IG: Jaa.

NN: Och då följde :hela familjen me. Var bodde ni nänstans. Fanns de sttarlänga eller?

IG: Jaa. Länga kan man väl inte säga heller. De va väl två familjer i de huset, där vi bodde.

NN: Framme vid gården eller?

IG: Mmm.

NN: Om vi skulle med korta ord beskriva bostaden där, va den stor lägenheten?

IG: Nej den va inte stor. De kommer ja väl inte så noga ihåg hur stor den va men de väl rum å kök, de va väl, ja kan väl inte mer, lite förfarstu.

NN: Kommer du ihåg om de fanns vedspis där eller va de alltså direkt på - som i Svalan där direkt eldade på.

IG: Närå de va vespis.

NN: Fanns de kakelugn?

IG: Kakelugn i rummet ja.

NN: Också 1917 hölls kontakten med Oaxen, hur kom de sig, att din far då från Tuna sökte sig hit?

IG: Ja de va väl, hade väl lessna på vara statare förstås å, åförtjänsaterna va ju bättre här.

NN: De va de, jaha. Fanns de gått om jobb då under den här tiden?

IG: De gjorde de inte. De va rätt så besvärlit å få jobb på Oaxen på den här tiden.

NN: Hade han nåra kontakter härute? Kände han nåra?

IG: Näje, de hade han inte.

NN: Men de gick på en gång att ...?

IG: De gick väl på en gång. Han åkte väl hit bara å sökte te, hos inspektor Hedberg hette han på den tiden.

NN: Jaha.

IG: Å ja vet att Hedberg ringde väl Klintberg å hörde efter va de va för en figur. Å fick väl såna rekommendationer som ...

NN: De va grönt ljus då?

IG: Jaa.

NN: Hur gamla va du respektive dina syskon då när ni kom hit, ungefär?

IG: Ja ja va ju näst yngst. Ja har ju en yngre bror, annars va ju dom andra äldre.

NN: Följde alla barnen me eller började dom redan då söka sig ut från ..?

IG: Närå, min äldsta bror va väl inte hemma då, han va ju en halvbror egentligen, men han va ~~inte~~hemma då inte.

NN: Vart hade han sökt sig?

IG: Ja han jobba nere i Sörmeland, eee då ja vet inte precis va han jobba då men han va nog tidvis ve en såg i Vrena.

NN: Jaha som arbetare där då?

IG: Men han kom ju hit å börja jobba han oxo så småningom. Vilket år kommer ja inte ihåg menne han va oxo på pråmarna här. Han körde en utav små bogserbåtarna här ett tag och vart pråmskeppare sen.

NN: Kommer du ihåg om vi ska ~~ta~~ tala lite om pråmarna nu, när vi är inne på de, hur många, alltså hur många bogserare fanns de? Ungefär hur stor va pråmfloppan?

IG: Jaaru, vi hade väl de va väl 2 små bogserare som gick på Mälarn här.

NN: Va dom ångdrivna?

IG: Jaa de va som Sjuan å Fyran. Å hur många pråmar som fanns i Mälarflottan de, de vet ja faktiskt inte. Men ja skulle väl tippa på att de va no en.... Jaa va ska man säga de va en 20, 25 stycken.

NN: Mmm. Bodde pråmskepparna så att säga här på Oaxen?

IG: Dom bor i pråmarna.

NN: De betyder att dom va ogifta då i allmännet.

IG: Största delen va väl ogifta men dom hade väl, dom va väl utifrån. En del va ifrån Kvarsebo å ja vet dom bodde väl ut i lande lite varstans. En del va stockholmare. Så dom hade väl familjebostäder en del. Men dom flesta va väl ensamma.

NN: Ähh, va dom fast anställda eller dom här skepparn eller va de mer tillfällighetsjobb alltså växlade stammen av båtfolk mycke?

IG: Växla väl inte så mycke, de va nog relativt fast folk.

NN: Dom unga ble gamla åsså tog dom över. Hur gammal va du när du kom i kontakt me rederiet då för pråmarna?

IG: Jaa de va 1926. De va 14 år när ja börja.

NN: Fanns de nån minigräns för anställning av pojkar? Kommer du ihåg nåt om de?

IG: Nja de de va nog väldit vagt på den tiden. De va bara så fort man sluta skolan så va de ju bara te gå ut.

NN: Gällde det framförallt dom pojkar som bodde här på Oaxen, gällde de de även Mörkö-, Sorundapojkar?

IG: Jarå. Mörkö å Sorundapojkar de va väl en del, de va väl någon kanske... annars va de rätt mycke folk ifrån Kvarsebo som va i pråmfloppan här.

NN: Hmm. Hur mycke betalt hade man? Va de timersättning eller va de fast?

IG: De va månadslön.

NN: Hur mycke hade du?

IG: Ja hade 110 kroner i månaden.

NN: Jaha.

IG: Fick man hålla sig me mat oxo förstås.

NN: Jaha. Vilka hamnar va de ni gick på mycket, Mälaren? Mälarflottan alltså

IG: Jaa, när vi gick på Mälarn de va ju mest å gå å distribuera kalk åt bönderna. De vart ju en massa olika småbrygger.

NN: Va de kommissionärer som köpte upp eller va de direkt? Bönderna som direkt kom ner me sina vagnar å ...?

IG: Dom kom direkt ner me sina vagnar men de va ju kommissionärer som tog emot å stod för lasten alltså, å hade kontakt me bönderna.

NN: Ja, jaha. Så att det tydde alltså att huvudsaken gick mälarflottan på direkt på småbrygger. Om vi säger kustflottan alltså östersjöflettan, vart kunde den ställa sin kosa? Va brukade de va vanliga hamnar som ni angjorde?

IG: Jaa de va ju opp på Norrlandskusten de va ju sågverkena eller inte sågverkena utan sulfit å sulfatfabrikern däroppe.

NN: Man behövde kalk?

IG: Man behövde kalk. De va ju utefter hela kusten.

NN: Låg ni länge vid hamnarna däroppe?

IG: De kunde man få göra. De tog ju ett par tre dar å lossa som regel.

NN: Va va de ni själva som lossade eller fanns de stuvarvägen alltså uppe i ...?

IG: Nja vi lossa väl inte annat än på ställen där de inte fanns kranar fick vi ju köra motorvischen ombord.

NN: Annars om ni inte behövde sköta nån lossning va gjorde man då då? Säg att man låg tre dar ve en hamn där oppe. Kom man i nån kontakt me jobbarn som bodde däroppe, som jobbade där oppe?

IG: Ja va ju så ung, så man fick ju just inte nära kontakter me folk i lann just. Klart man språka väl lite grann me gubbarna å så där men ...

NN: Men då inge jippon .. drogs me dom däroppe ..?

IG: Nää, nä.

NN: Nånn da å så där ..?

IG: Nää, nä inte för min del inte. FAst dom äldre va väl i lann å hade sina bekantskaper å så där.

NN: Ja förstår. Hur bodde du ombord på båten? På pråmen?

IG: Ja vi hade rätt så bra. Vi hade var sin hytt skepparn å jag.

NN: Ni va alltså två man?

IG: Ja å pentry å. De va inga stora grejer men de få gå i alla fall de relativt skaplit.

NN: Hur skedde arbetsfördelningen ombord? Va de skift, 2-skift så att säga eller ..?

IG: De va skift ja under gång så gick vi 4-timmarspass. Man hade ju som regel, ja kunde gå på tre dygn, tre dygn härifrån å opp. Vi gick oppåt Ratan å (.....) å de gick 2½ - 3 dygn, som vi fick gå.

NN: Hur många pråmar va de som drogs? Så de va alltså en ångbåtsbogserare ...?

IG: De va en ångbåtsbogserare så va de väl en 3, 4, 5 pråmar.

NN: Följde dom nån sorts storleksordning dom där? Va de nåt givet?

IG: De gjorde dom. Den största gick först, minsta kom sist.

NN: Så de va i "tripp trapp trull"?

IG: De e, dom kom ju som regel ifrån Gotland, för där, dit gick ju dom stora pråmarna. Så kom dom ifrån Gotland då åkte opp å hämta oss, små pråmar hit opp te Oaxen å sen koppla vi ihop där utanför Landsort nänstans å Nynäshamn.

NN: Hur mycke lajade dom här på pråmarna om vi säger, tar den lilla pråmen då som du ...?

IG: Den lasta 180 ton.

NN: Och dom större, hur mycke kunde de gå upp till?

IG: De va opp te 1000 ton, största läcktarna.

NN: Metallskrov eller träskrov?

IG: Fanns bådadelarna.

NN: Jaha, va dom byggde som pråmar från början eller va de gamla fartyg som ombyggdes?

IG: Närå, de va pråmbyggen ifrån början.

NN: Nja. Hur utfördes arbetet igång så att säga på pråmen? Va de nån optisk signalgivning från bogseraren alltså, hur ni skulle styra eller ..?

IG: Nä, de du vet man hade ju, man hade ju släparn vi kalla dom som ...

NN: Va va de för nåt?

IG: Äh, de va de som man drog i, va båten drog i, gick ju från pråm till pråm.

NN: Jaa.

IG: De va en tjock förlöpare vi kalla en en gräsända, grästross alltså somva i den här tjockleken.

NN: Ungefär 2 dm diameter.

IG: Ja, ja lite olika då. Dom största pråmarna hade dom grövsta, sen minska dom unnan för unnan. Dom som låg sist hade ju inte så grov tross. Sen va de ju den va väl kanske en 25 meter den trossen, åsså hade vi en varje efter de sen emellan.

NN: Jaha, Vajern va alltså kopplad på trossen?

IG: Mmm. Å sen ifrån så att bogserlinan bestod utav en, en tross då så en vajer.

NN: Varför kunde man inte ha vajer direkt?

IG: De va lite mera elastiskitet i, i trossen. De inte vart så tvära ryckar.

NN: Va pråmarna tungstyrd?

IG: Naa de va dom inte. Lite olika på dom men de va rätt bra. Kom man på sist i släpet då, då slingra de lite grann naturlitvis. Men hade man en efter sig då gick dom ju nästan självt.

NN: Jaha. Va de i princip bara att man styrde dom eller va de några andra saker man fick ...?

IG: Näe i princip så va de ju bara för den fritiden man fick då de va, behövde man ju ha å sova på. Man måste ju laga mat oxo.

NN: Ja just de.

IG: Å diskा å greja.

NN: De e klart.

NN: Men ja mena alltså, de va styrning, de va ingen länspump eller nå sånt?

IG: Nää.

NN: Å tänka på.

IG: Nej pråktiskt taget inte. Dom va ju täta pråmarna så de va ju ingen fara.

NN: Hade pråmarna lanternor?

IG: Ja.

NN: Så de fanns alltså elektriskt system då?

IG: Näe, fotogen.

NN: Fotogen då. Åh. Hur länge höll du på me pråmeriet?

IG: De va bara ett år.

NN: Va de om ja fatta rätt första året då du började här.

IG: Närå ja jobba ett år före, inte här men hos en fiskare på Sorunda sedan där. Fiskardräng ett år.

NN: De va alltså medans dina förälerar bodde här på oaxen då?

IG: Ja, min mamma dog 1925.

NN: Ha, så din far bodde me övriga syskon då härute?

IG: Min älsta syster va hemma då, skötte hushållet.

NN: Så då va du således inackorderad?

IG: De kan man säga då ja. Mmm.

NN: Va de vanligt att pojkar vid den här tiden sökte sig ut från bruket?

Alltså om vi säger dom brukspojkar eller stannade dom i allmänhet kvar?

IG: Tjaa, en del stanna kvar som inte ha jobba nån annastans än här.

NN: Men om man säger så här, fanns de flera unga pojkar på bruket än bruket kunde försörja då?

IG: Ja de va ju dålit me arbete på den tiden över huvud taget. Så att de e klart att de va ju en del som försvann härifrån.

NN: Jaha. Va de vanligare att flickorna försvann än pojkarna, när dom hade läst färdigt i skolan?

IG: Jaa, flickorna fanns inge jobb för här, utan dom försvann ju.

NN: Vart tog dom vägen, va de till landsorten eller till städerna?

IG: Både okk. Dom sökte sig väl mest till städerna förstås. De fanns ju flicker som jobba hos bönderna oxo ikring här.

NN: De betyder alltså att man kan säga, de va en växelverkan. Böndernas söner kunde komma hit ut, å oaxenbornas flickor ta plats hos bönderna.

Va de vanligt att ...?

IG: Ja böndernas, nära bonnsöner jobba väl inte här

NN: ...men torparsöner å statarsöner om man säger så?

IG: Ja, jarå de va de.

NN: Men låt oss gå tillbaka då till Oaxen. Första året ditt första arbete på Oaxen, va de således prämarna? Å de va nåt år?

IG: Jaa, ja.

NN: Hur kom de sig att du slutade till sjöss å började ...?

IG: Ja de ville ja nog egentligen inte men de va väl min fader som ville ha mig hem. Ja skulle hem å jobba här å, å tjäna lite mera pengar än ja kunde göra på sjön.

NN: Så det va bättre betalt arbete här?

IG: P g utav att ja fick ju jobba som, som fullgokarl här slltså.

NN: Hur gammal va de då när du började här?

IG: Ja börja i februari 1927.

NN: De va alltså då hade du haft pråmåret bakom dig.

IG: Februari 1921 så va ja ju alltså, ja fyllde 16 årsen i mars.

NN: Ja ha, va började du arbeta med då?

IG: Ja började som uttagare på 5:ans ugn.

NN: Ja, de va en Farnhjelmsugn?

IG: Ja, i lag me min fader alltså, gick 3-skift.

NN: Jaha. Hur, domhär skiftestiderna har ju varierat, har du nå minne av hur tiden gestaltade sig då när man gick 3-skift?

IG: Jahrå, ja jobba ju alla dar i veckan, 7 dagar i veckan. Vi börja förmiddasskiftena sex på morronen å te två. Å eftermiddaskifte, ja de lika-dant som nu dej, från två te tie.

NN: Ja just de.

IG: Å tie te sex.

NN: Men hur va de me ledigheten när, ja hört av flera av dom äldre, å iblann har de vari lite svårt å förklara de här me långledit, å hur man vissa ... de kunde variera lite grann.

IG: (skratt) jaha långlediga på den tiden de va ifrån lördasmiddan klockan två te söndaskvällen klockan tie. De va de längsta lediga man hade.

NN: Hur ofta inträffade de att de att de vaen långledig..?

IG: De va var tredje vecka.

NN: Jaha, arbetet som de va uttagare du va då, va de ackordlagt eller timersättning?

IG: Näj de va helt timavlönat på den tiden.

NN: Kan du reinnra dig ungefär hur mycke i timmen de va då 1927?

IG: Jaha minns ja inte fel så så va de väl, ja inte riktit säker e ja inte om de va 82 eller 87 öre timmen. Ja tror de va 82, ja e inte säker.

NN: Och va va, hur många va ni i laget vid 5-ans ugn alltså?

IG: Tre man. De va en eldare då, en eldare som de kallas då, kalk-brännare, å så va de två uttagare.

NN: Mmm, va de äldre män i skiftet? Va du yngst där?

IG: Oja.

NN: Hur gamla va dom, låt säga eldaren, vem va de förresten som va eldare då när du börja?

IG: Han hette Sundström, Filip Sundström.

NN: Ja av en gammal Kartä-släkt?

IG: Nej.

NN: De va kanske nån annan Sundström. Och uttagarkompisen va ..?

IG: Va min fader.

NN: Ja, ja just de, ni arbeta ihop där. Liten parentes va de vanligt att sönerna arbetade ihop, i lag me fäderna?

IG: Va väl inte så vanlit egentligen att dom gjorde de inte.

NN: Hur kom de då att du ...?

IG: Ja de va de att han skulle hjälpa mig om ja inte orka.

NN: Ja. Hur länge gick du ihop, i lag me din far å arbetade?

IG: Ett år.

NN: Sen va du utlärd?

IG: Nja sen ville ja ju inte gå skift längre, utan ja ba ju å få slippa de, å börja få jobba på dagtid. Man va stängd utav den där skiftesgången på lördagar å söndagar. De ville man ju inte. Va ju ung å ville vara me ute å härja lite grann.

NN: Betyder de att dom som jobbade i skift i allmänhet va äldre om man säger, stadgade lite grann så där?

IG: Jaa, ja just de.

NN: Ha. Om ja får gå tillbaka lite grann till just de här me ungkarlsarbete, de alltså du va uttagare. Om du skulle bärskriva dom eller de arbetsmoment du hade som uttagare.

IG: Jaa de gällde ju då att på, på eldarens order vi drog ju ugnarna, om vi säger på bestämda tider, som regel alltså. Han bestämde ju då, ääh hur mycke som skulle dras. Då drog man ju me, me raker, sto å raka ur kalken i uttagsgluggarna som ...

NN: Så kalken låg som i en myrstack eller en stack då, hade fallit ner?

IG: Ja den låg inne i ugnen då alltså, så fick man dra ut den me raker.

NN: Jaa, jaha.

IG: Sortera opp de sen alltså de som va bränt. De som va obränt fick man ju lägga åt sidan alltså.

NN: Va tog de vägen?

IG: De fick man köra ut i, i stenhunden igen sen, å den gick ju opp i ugnen igen. Bränna om.

NN: Så de blev ombränning då?

IG: Jaa ja.

NN: Hur såg man skillnad på bränd å obränd då? För den måste väl vara lite bränd i alla fall?

IG: Jaa lite bränd blir han ju i ytan, men sen om en slår sönder en sten som inte e bränd alltså, de e en kärna inni, en mörk kärna som man ser.

NN: Betyder de att den brända kalken den va alltså, även om den låg packad, så va den pulverfomig totalt?

IG: Jaa de e klart, de va ju granit men de va ju oxo rätt så, va de en klack sten alltså, höll den ju ihop alltså rätt så bra, rätt stora bitar ändå, även om den va bränd, jaa.

NN: Slog man sönder den? Den...

IG: Ja just de man hade en, en slägga me ett rätt långt skaft på som en knack sönde ed där, å så, kockerna så att man skulle se då om de va bränt eller obränt.

NN: Var gjordes de, va de på golvet utanför eller va de på speciella ...
IG.. De va, de va i gluggen där somnär man fick dra utet ur ugnen slltså, så låg de ju som en hög där i uttagsgluggen. De va ju tegetbotten man slog direkt på.

NN: Ja, ähh så de va låledes två verktyg, dels alltså en utdragsraka..

IG: ..raka ja.

NN: Me träskraft. Och sen va de alltså en slägga man hade.

IG: Jaa.

NN: Skyffel?

IG: Skyffel ja.

NN: Och hur ...?

IG: Så öste man opp kalken sen i dekovillvagnar.

NN: Haa. Så att ähh, va de längre tillbaka som ja hört alltså att man hade skottkärror?

IG: Skottkärror fanns oxo ja.

NN: Fanns både ock ja.

IG: Har vare me om oxo.

NN: De betyder alltså att du va, fanns spår, dekovillspår runt uttagsbåset?

IG: Ja, ja.

NN: Fanns de även dekovillsår uppe på eldarplanet? Kol ...?

IG: Jaa, de gjorde de.

NN: Så de kolen eller veden då kom oxo me dekovillvagnar?

IG: Jaa, ja just de.

NN: Va de i de här skedet som man använde, de kom kanske senare tid, de här loket? Eller va de lok, användes loket bara för dra sten från brottet?

IG: Ja just de, bara för å dra sten ja.

NN: Så ni drog allt för hand, dom här kalkvagnarna?

IG: Jaa.

NN: Eh, hur mycke kalk kunde en liten sån där dekovillvagn lasta? Ungefär va de tungt?

IG: De va på, dom va på ääh, dom va nog på en $\frac{1}{2}$ kubik tror ja. För att dom vägde, nää $\frac{3}{4}$ kubik va dom på när vi vägde domsen vill ja minnas, när vägen kom till, då kom dom opp i en-- ääh - strax över 1000 kilo.

NN: Kunde man dra en sån där vagn själv, eller fick man hjälp?

IG: Jorå, jorå.

NN: Jaha, de betyder att, ja hur många utdragningsluckor fanns de?

IG: De va 5 på varje ugn.

NN: Jaa ha. Äh fanns de nåt uppgjort schema vilken uttagare som skulle ha hand om vilken lucka eller...?

IG: Jaharå. De va bestämt.

NN: De måste ju bli en över såatt säga?

IG: De vart en över å den, ähh tog ju den som va först färdi me sorteringen uta kalken.

NN: Fanns de nå tävlingsmoment i de där?

IG: Nja nej.

NN: Först färdig eller va de ...?

IG: Näj då, de gjorde de inte.

NN: De va inte gemensamt man drog den 5:te eller så? Att båda två ...?

IG: Va man färdi samtidigt ungefär, då gick vi ju dit båda förstås, å så drog den ena å så sotera den andra. För sen så fick ju kalken ligga, den va ju varm, så fick den ju ligga en halvtimme eller nånting sånt därut å svalna av innan man börja på ösa den. Bara för att man skulle slippa värmen å ösa för de va ett svettit jobb.

NN: De betyder alltså att de låg som högar då vid, alldeles vid ugnöppningen vid uttagöppningarna?

IG: Jaa, man drog ju ut de där alltså så att de skulle svalna, dels för att de skulle ju sorteras hela högen, då måste man ju dra ut de. Den där Hammarn som man hade å sortera me, de va som en, ene klo alltså sisådär opp så där, å sen hammare ner så där. Att man vände på den å, å drog i högen, å drog ut me den kloa, å så vände man på å knacka te me hammarn då sen.

NN: Vet du om de finns nära såna gamla redskap kvar nästan här?

IG: Näh ja har inte sett nå nu på länge, på många år. Skulle inte tro att de finns nå.

NN: Hade eldaren, basade eldaren så att säga över uttagaren?

IG: Han va lite smått bas över uttagarna.

NN: Märktes de allmänt i hans attityder även så att säga, när vi inte va på skift att han va gärna lite för mer?

IG: Nja, han va lite granna, lite granna över (skratt). De låg nå i de att han va lite basaktit å vara eldare.

NN: Hade dom mer betalt?

IG: Hade lite mer betalt, gällde väl stt par öre mer i timmen.

NN: Ha jaha va de vanligt att samma lag så att säga eller skift, jobbade ihop en lång tid eller växlade ide?

IG: Nej vars dom jobba nog ihop rätt länge.

NN: Så dom blev inkörda på varann?

IG: Vart inkörda på varann, å dom , dom passa sig å många gånger begärde dom väl å få komma i lag, dom som kom överens.

NN: Du som va ung då när du började, märkte du nära generationsmotsättningar mot dom här så att säga gamla gubbarna då?

IG: Nej ja hade aldri några svårigheter i lag me gubbarna på de sättet, utan dom acceptera ju mig fullt, hade no många gånger få hjälp uta dom gamla.

NN: Hmm. Har du nåt minne av eller känsla av att nu kanske den generationen delvis va död eller pensionerad, men så att dom släkter eller dom jobbare vars fäder kom från Karta, ansåg sig lite för mer, att de så att säga -adeln-bland jobbarna här på Oaxen?

IG: Nää de tror ma inte, de märkte de hant aldri ja märkt nånting utav.

NN: Ähh, umgicks ni i laget utanför arbetsplatsen, på fritiden?

IG: Ja va ju så ung mot dom andra så att de va ju ingen gemenskap där inte.

NN: Nej, va hade du för jämnåriga vänner då, somdu umgicks me?

IG: Jarå de fanns ju rätt mycke grabbar här på den tiden som va jämnåriga me mig.

NN: Va jobbade dom me som då?

IG: Hmm, jaa...?

NN: Va de mera diverse?

IG: Jaha va romju. De klart att de dom va ju på ugnarna dom me lite så där, sporadiskt mera. Men annars så va dom ju ute på andra jobb då. Du vet att grabbarna i min ålder annars, de va ju kolkörning å vekörning de som dom gjorde på dagtid?

NN: Va de de vanligaste inkörsporten så att säga för killarna å börja me såna saker?

IG: Ja just de me kolkörning ja. De va ju som regel första jobbet så va de ju att köra kol.

NN: Kom du till ugnen då genom att din far jobbade där?

IG: Ja, ja.

NN: Var bodde ni nånstans? Bodde du hemma hos din far å äldre syster?

IG: Ja, vi bodde ute i Slottet den första; sörsta platsen vi bodde på här.

NN: Hur många familjer bodde ni i Slottet då? Eller hur många lägenheter fanns de?

IG: De fanns 4,8 ähh-- å så oppå va väl nie.

NN: Nie lägenheter?

IG: Jaa,

NN: Fanns de nåra ungkarlsrum?

IG:: De fanns ett på andra våningen mellan ett par lägenheter, de fanns ett ungkarlsrum.

NN: Vilken våning bosatte eller bodde din far då på?

IG: Först när vi komhit bodde vi högst upp på tredja botten. Där fanns de ju två enkelrum me, i vardera ändan va me en stor vinn emellan.

NN: Va de bara ett enda rum så att säga kök å rum i ett, dom där på vindén eller va de både?

IG: Nä de va som ett stort kök i norra ändan, å så va de rummet i, i sö...

NN: Me kallvind emellan?

IG: Ja just de.

NN: Gick trappan upp till kallvinden eller ...?

IG: Ja de va re.

NN: I mitten då?

IG: Mitten då.

NN: Va de där uppe ni bodde?

IG: Ja, ja.

NN: HUR hade ni möblerat, om du drar dig till minnes. Köket va fanns de för möbler?

IG: Tja de kommer ja faktiskt inte ihåg, men ja skulle väl förmoda de fanns väl inte mer än bord å stolar där. Jo de fanns liggplatser å de förstås.

NN: Kommer du ihåg va ni olika familjemedlemmar sov då? Din far va sov han?

IG: Näej. Va min far å mor sov de kommer ja inte ihåg, men ja tror att dom låg nog i ... de kommer ja faktiskt inte ihåg seru.

NN: Va ni?

IG: Ja skulle nog tro att dom låg i rummet seru.

NN: Å ni barn i köket eller...?

IG: Ja inte enbart för dom låg väl i De va väl jämt fördelat tänker ja. (skratt) För far å mor låg väl inte ensamma i någe rum.

NN: Hade alla familjemedlemmarna sängar, egna sängar?

IG: Näej.

NN: Låg skaföttes?

IG: Ja, ja.

NN: Hur gamla va ni barn när ni gjorde de?

IG: Birger å ja, min yngre broder vi låg väl i lag i mångår om ja så säger hela tiden egentligen, intill dess att ja kom bort.

NN: Att du kom bort, hur då menar du, vart?

IG: Kom, börja jobba då som fiskardräng där ve Grönvik på sorundasidan.

NN: Ja, ja förstår. Hur gammal va du då, fjorton?

IG: Ja ja va väl int, ja va väl fjorton år fyllda då kanske när ja kom hit.

NN: Hade du konfirmerat dig?

IG: Nää ja e inte konfirmerat (skratt).

NN: Ja ja de va en intressant sak. Va de många barn som konfirmerade sig vid din ålder. Ja har hört att de gått i väger de där?

IG: De va nog samtliga i min årskull som vart konfirmerade.

NN: Varför blev inte de de?

IG: Ja börja ju jobba där så då hade ja ju inte tid.

NN: Jobbet gick före?

IG: Jobbet gick före, fick aldri nån tid å göra de på.

NN: Du har gått i skola härute?

IG: Hela tiden.

NN: Sex år?

IG: Sex år.

NN: Vem va din lärarinna?

IG: Första lärarn vi hade, så va de n gubbe som hette Flodmark.

NG: Berätta nu.

IG: En gammal, en gammal - ähh - om man inte ska kallan för alkolist, för han söp ju rätt tappert, skrek å svor, domdera me oss.

NN: Haa. Har du nåra minnen eller episoder från ...?

IG: (skratt) jahaa.

NN: Vore kul.

IG: Jaha. Ja vet en gång som han, då han satt, katedern gick ju en tre trappsteg opp sisådär. Å där satt han ju å vingla på en stol. Å han va ju

jämt på lyran. En da då ramla han av stoln å ramla ner (skratt), han vart ligganes ner ve orgeln. (skratt) Å då hade vi ju rolit förstås. Då va re, då sprang vi ju på bänklockena å hoppa å levde å hade oss.

NN: Hade han svårt å hålla disciplinen?

IG: Ja han skrek å rya när han va nykter eller när han kunde förstås, å han va rätt så skarp då, men inte hade han nå disciplin inte på nåt sätt. Fast man fick ju nära snytingar här å var förstås.

NN: Undervisade han alla dar eller hände de att han p g a festande dan efter inte kunde komma till skolan?

IG: Nää, ja har inte nå minne av att han va borta nån da sisådär. Men de klart att nog fick vi väl ledit nån gång där å var.

NN: Satt han å krökade för sig själv eller hade han kompissar?

IG: Ja tror nog att han inte hade nära kompissar inte, han va nog för sig själv.

NN: Va de så allmänt me lärarna å lärarinnorna att dom inte umgicks me arbetarfamiljerna, me barnens föräldrar?

IG: De skulle ja tro de va de. Så löständer hade gubben, han (skratt) han va riktigt i ansen å skrek då flög löständerna ut, å åkte ner i skolsaln (skratt).

NG: Tala om när ni skrev på honom oxo du.

IG: Nä då va ja inte me på seru.

NN: Nä men då i alla fall.

IG: Näej de kommer ja inte ihåg.

NG: Då när han satt å sov, då skrev de på ryggen pån att -- idag ä Flodmark full -- å så gick han ikring me de sen.

IG: Ja men de va nog före min tid seru, de va dom äldre grabbarna, för ja gick ju bara småskolan för honom.

NN: Kommer du ihåg, va de intagning varje år eller va de vartannat år, då när du började?

IG: De va väl vartannat år, de va vartannat år som de va intagning så.

NN: Va fanns de endast en, va skolan uppdelad på nå sätt alltså så att de fanns småskola å fortsättningsskola olika lärare?

IG: Nej vi hade bara en lärare.

NN: Ja de betyder alltså att

IG: Ja småskolan gick då på förmiddan om ja inte minns fel så gick vi bara två timmar. Å så gick storskolan vi kalla då på eftermiddan, fyra timmar.

NN: Ja. Småskolan va de klass ett å två då?

IG: Ja just de.

NN: Och storskolan tre till sex. Men de va alltså två årskullar då om vi säger småskolam. Va ni grupperade på nå sätt, alltså alla i årskurs ett, satt på nå sätt de gick å undervisa?

IG: Ja just de.

NN: Parallelt?

IG: Ja de vare seru.

NN: Hade ni gymnastik t e x.?

IG: Ja vi fick resa oss i bänkarna å stå i gången iblann, å armar utåt sträck, å uppåt sträck å sånt därnt (skratt), de va i stort sett allt va gymnastik beträffar.

NN: Ni va inte ute mycke?

IG: Näej, de va vi inte. Iblann fick vi gå : : på vinn på skolan en trappa opp och där va, skulle väl vara som en gymnastiksals där. Där kunne vi få ligga på rygg iblann å sprattla me bena eller nånting sånt därnt (skratt) De va inte nå vidare system på den gymnastiken inte.

NN: KOMmer du ihåg va de nära av barnen som gick samtidigt eller nån av dom här årskullarnasom fortsatte å plugga, läste vidare slltså, som sökte sig till stan, eller va de när dom hade gått ut klass sex att dom började jobba?

IG: Ja trornt, ja tror inte de fanns nån som fortsatte studera inte, uta mina jämnåriga inte.

NN: Mmm. Hade du Flodmark hela tiden alla åren?

IG: Närå. Bara småskolan. Vi fick ja vi ahde väl nån, nån yngre lärarinna ett ta, men sen fick vi en fru Bergström som vi hade mesta tiden sen i stor-skolan. Hon va väldit bra. Va jämtländska, från Jämtland.

NN: Ja, jaha va alla lärarna både Flodmark å hon fru Bergström ogifta?

Hade dom familj?

IG: Fru Bergström hon va änka. Hade en son som va här iblann på, han studera nog, när han va härute iblann på ferier å sånt därnt.

NN: Va de stor skillnad mellan Flodmark å Bergström om man säger som lärare?

IG: O ja, ja Bergström va bra hon. Hon va väldit ordningsam, ordentli å lärde oss nog rätt bra å hade, hade pli på oss så att säga. Vi hade respekt för henne.

NN: Mmm. Skolböcker hur fick ni de? Köptes de in centralt eller hur ..?

IG: Jaa de gjorde de, fast vi fick ju betala dom.

NN: Föräldrarna?

IG: Jaa, ja.

NN: Va de så me skrivmarteriel, penner linjaler å allt sån där? Skolan den låg förstår ja i samma hus ja i den byggnaden som kallades för Skolan häroppe. Den ligger ju på norr. Har du nåt minne av att barnen på norr höll

sig framförallt på norr, å dom ungarna på söder höll sig på sitt håll, att dom liksom inte riktigt drog jämt?

IG: Nää, de e klart att de va kanske lite kritist iblann.

NN: Varför de, varför då denna motsättning mellan norrs ungar å söders ungar?

IG: (sk-ratt) Jahaaaaa.

NN: Va kan ligga bakom?

IG: De kan man fråga sig, de va fäll bara de att vart vi osäms då så va de väl de att -- stick hem till norr me dig -- sådär eller vise versa.

NN: Fanns de, var fanns de mest ungar när du va barn då?

IG: På söder.

NN: På söder ja. Vilka bodde på norr i så fall om vi tar husen. Om vi tar Svalan t ex de här lilla. Kommer du ihåg vilken va de en ...?

IG: Svalan bodde väl bara gamlingar i.

NN: Pensionärer alltså änker, änblingar?

IG: Ja just de.

NN: Ålderdomshemmet?

IG: Ja de va likadant där. Va väl oxo bara äldrefolk som bodde.

NN: Statshuset?

IG: Statshuset igen där, där bodde väl lite yngre folk sen me barn.

NN: Den byggnaden va den tillbyggd då alltså i 2 eller 3 våningar?

IG: Den va i tre våningar.

NG: Två va de bara, den tredje kom till vet du ...

IG: Den tredje kom till sen ja de e sant de. De va bara två då.

NN: Hur, kommer nån av er ihåg hur stora lägenheterna va där, va de rum å kök eller va de bara kök så att säga?

IG: De va rum å kök.

NN: Jaha. Montörshuset, vita huset däruppe, bodde de barnfamiljer eller gamlingar däruppe?

IG: Näej de bodde barnfamiljer där å.

-- slut sid 1 band 50 --

NG: Var bodde ni när din mamma dog då?

IG: Då bodde vi på andra våningen i Slottet. Hur länge vi bodde däruppe kommer ja inte ihåg, men de va väl ett par år, par tre år kanske, innan vi flyttade ner

NN: Vilket år dog din mamma?

IG: 1925

NN: Va de vanligt att familjerna rörde på sig å flyttade å bytte bostad?

IG: Äh, de va väl inte så vanlit egentligen. De e klart att vart de en lägenhet tom som va årtåvärd på någe sätt så va de ju lite, lite kämpa å få tag i den förstås.

NN: Man alla lägenheterna va ju lika storai stort sett, alltså rum å kök. Va va de då som drev att man ville byta?

IG: De va ju en del som va lite större. De fanns olika storlekar på dom. Den där lägenheten uti Slotte va ju lite större i regel än va dom andra va. Här oppe i Statshuse va dom ju mindre.

NN: Jaha, hur länge bodde du i, tillsammans me då dina föräldrar då dina syskon?

IG: Ja bodde ända till på, på våren då 1926, när ja flyttadet till fiskarn där i Sorunda.

NN: Sen när du kom tillbaka, var bosatte du dig då?

IG: 1925 kom ja ju te Grönvik som fiskardräng.

NN: Men när kom du tebaka till Oaxen?

IG: Ja sen när ja kom tebaks?

NN:ugnarna?

IG: När ja kom tebaks te Oaxen då bodde ja ju hos mina föräldrar, ja hos...

NN: Ja din far då.

IG: Min far då förstås ett ta, sen fanns de ju ett enklrum där på andra våningen där som ja fick hyra sen.

NN: De va de här ungkarlsrummet?

IG: Ungkarlsrummet emellan där ja.

NN: Vem hade bott där tidigare? Va de nån tillfälligt arbetande eller?

IG: De bodde en gammal gube där tidigare som va, hette Lindstrand.

NN: Jaha va de Karta-Lindström?

IG: Ja de va de ja.

NN: Va han äneman eller...?

IG: Jaa.

NN: Hade han dött då alldeles då innan du ...?

IG: Ja de va nog inte så långt emellan. Vet inte om de bodde nån emellan. Joo de gjorde de ja. Lackas vet du va de e för en. Dom bodde ju där, när dom va nygifta flytta dom in i de där lilla enkelrummet.

NN: De va alltså ett enklrum ja med köksmöjligheter?

IG: Liten järnspis.

NN: Diskbänk?

IG: Nähej diskbänk fanns inte de va fäl nån bänkaktit förstås men.. men de va ingen diskbänkinte.

NN: När du då flyttade hemifrån å fick en egen lägenhet, eget rum, du va ungkarl då, hade du mycke vänner å bekanta, kompisarna uppe?

IG: Jorå.

NN: Dom hade ett ställe å gå till så att säga.

IG: Jah, vi bodde ju min yngre broder , bodde ju där oxo, så att de va ju vanlit att grabbarna kom opp på å .. satt å språka å spela kort å spela schack å.

NN: Kom du ihåg hyran, hur mycke enkelrummet kosta?

IG: Ja, kosta 3 kroner i månaden.

NN: Å lägenheterna då viden tiden?

IG: Ja dom kosta väl -- ja tror att dom kosta sex då.

NN: Jaha. Tidigare va de fem sådå hade dom gått upp till sex kronor.

IG: Ja, ja tror att de va, ja tror att de va sex kroner betala då i Slotte där.

NN: Hur fick du hjälp me tvätt å andra städning å såna där saker när du va alltså ungkarl?

IG: Tvätt å de de skötte min syster Gulli Johansson .

NN: Va hon mycke äldre än dig, du?

IG: Sen derå, hon e väl...?

NG: Nie är äldre.

IG: Nie är.

NG: Ni e väl födda på tie år allehopa?

IG: Ja hon e väl de kanske nie är äldre ja. Hon va ju gift då ...

NN: Ja just de, ja just de nu nu koppla ja. Kände igen namnet men satt just å grubbla på vem de va?

IG: Gulli Johansson.

NN: Ja just de nu, nu.

IG: Einar Smålands ...

NN: Ja just de just de. Affären var låg den när du va barn, va de samma som nu?

IG: Samma som nu.

NN: Vem va affärsmann?

IG: Knut Karlsson.

NN: Idus ...?

IG: Idus Karlssons far ja.

NN: Han upphörde ju me sin affär då när Konsum kom till på 30-talet.

IG: Ja ja

NN: Varför upphörde han?

IG: Ja de va väl de att de va konkurrens som gjordet förstås., för att folk sluta handla här å handla ju på Konsum.

NN: Var fanns de KOnsumbutiker då, innan ni fick erat?

IG: Innan vi fick här så handla vi ju i Sorundakonsum.

NN: Hur gick, rodde ni över eller kunde ni beställa på nåt sätt?

IG: Nä vi beställde, skrev noter å, å beställningsnoter då som vi, som dom fick å sen körde dom hit varerna. Vi hämta väl, vi hade en fiskebåt som gick å hämtade varerna ve, ve Rangsta brygga, körde hit alltså.

NN: Jaha.

IG: Dom körde neret då te bryggan.

NN: Va de gemensamt att flera då familjer gickihop om å hämta eller ...?

IG: Ja just de, de va hela allehop här, inte allehop på ön inte, för de va ju endel som handla fortfarande här, men dom som handla i Konsum så kom de ju på samma gång alltså, en gång i veckan.

NN: Va ni många på en gång som slutade hos Karlsson eller gick de där ~~succesivt~~?

IG: De gick väl lite ~~succesivt~~, de va väl nära, nära förkämpar förstås som satte igång me de där. Ja skulle väl tippa på att de va väl e tifetal familjer alla fall som tog varerna från Konsum då när vi handla där.

NG:(mummel)

IG: Ja men från början.

NG: Jaa. De va den där konsumvågen som gick fram över landet då.

NN: Ja ja förstår. Va de stor priskillnad mellan Karlssons och Konsums varer. För de e ju lite böligare så att säga och ordna me båttransporter å få de vi vissa tider.

IG: Jo, jo de va de, De va väl lite skillnad förstås. De va rätt stor skillnad på för att, för affären här, dom va ju, dom va ju, de va ju bara den affären, dom kunde ju sätta vikka priser dom vill.

NN: Kom du ihåg hur va bruksledningen inställning då till privathandeln, kontra KOnsum sen när de kom?

IG: Alltså den bruksledning som va där då, den va väl, den va näl allierad me Knut Karlsson å den affären. Han såg väl inte me så blida ögon precis på att vi gick å handla på andra ställen.

NN: Betydde de att när Konsum sen kom så va inte de riktigt sanktionerat så att säga?

IG: Ja de stötte väl inte på nåra större svårigheter de heller ifrån bolagsledningens sida inte för att ... de vart väl så mycke köpt utikring som så att de bar sig inte för Knut Karlsson.

NN: Va han gammal?

IG: Jaa de va han fast de va ju Idus då som, som väl liksom hade tage över å. Men de vart väl för dålia inkomster på de förstås så dom va väl tvungna å sluta.

NN: Idus vann han befolkningens hjärtan? Va han bra?

IG: Nja, ee de e klart att han höll sig lite mera för sig själv.

NN: Nae, ja ja har hört de att han inte, många inte tyckte så bra om, han skällde å gorma.

IG: Ja just de gjorde han. Han kom ju inte överens me sina jämnåriga här, så umgicks dom ju inte.

NN: Ja förstår.

IG: De gjorde dom ju inte.

NN: När affären då klappa igen 1939 eller när de Konsum kom till eller de kanske va ännu tidigare?

IG: Jah, ja kan inte rätt påminna mig årtalat när dom slög igen, men de va väl i den vevan -39.

NG: -39 ja.

NN: Realiserasades de gamla affärsgodset ut eller tog Konsum bara helt enkelt över alltsammans å köpt in de?

IG: Ja Konsum tog väl över.

NG: De va auktion oxo.

IG: De va auktion men de va väl, ja de va väl en del ifrån affärn, men de va väl mera på, på

NG: Auktionen va nog inte förrn gubben dog?

IG: Nä, uta gubben flyttade från affärshuset han där.

NN: Jaha.

IG: De va de när han efter hans död.

NG: Mmm.

IG: Ja kanske de va. Konsum övertog väl de som fanns i affärn?

NG: Ja de gjorde dom väl.

IG: Ja re gjorde dom. De gick inte ut nå på ...

NN: Hur gick de till när Konsumföreningen bildades? Hade fackföreningen nåt aktivt i de?

IG: Nae, de kan ja inte minnas att fackföreningen hade nån, nån del i de utan de gick nog utanför fackföreningens göranden å låtanden.

NN: Hur gick de till praktiskt sett så att säga, vem kom me initiativet, kommer du ihåg de?

IG: Äh, dom som mest kämpa för Konsum så va de väl Evert Karlsson.

NG: Förför Karlsson va de väl, te Gustav.

IG: Gustav Karlsson ja å hans son Evert. Evert va nog rätt så aggressiv.

VEt inte om Gustav va så aggressiv?

NG: Han va likadan så där.

IG: Ja kanske han va.

NN: Hur fick dom me er andra? Made ni nära diskussioner, samlades ni nånstans å debatterade frågan om man kunde bilda ett Konsum?

IG: Ja samlas de vante.... Ja kommer inte ihåg riktigt när konsumföreningen bildas här, hur de gick till. Ja ha inte direkt nå minne av de, om ja va me i?

NG: Du va me upp te direktör Norman. Har du glömt de?

IG: De måste ja gjort seru. Ja tror int ja va me opp te direktörn om de inte. Dē va liksom ett gäng me en kommitte de som i alla fall vart utsedd att, att underhandla me direktör Norman om att få sätta igång me verksamheten.

NN: Har du nå minne av att man skickade runt en lista för att där alla som va intresserade antecknade sig på.

IG: Kommer inte ihåg vem de va som ... tror inte de nåå..

NG. De va väl mest på pauserna i arbetet.

IG: De va ju inte ... ja just de, de diskuterar ute på arbetsplatserna, vi va ju inte fler än att vi nådde varann dagligen eller flera. Vi umgicks ju helt enkelt dagarna igenom de vart väl bara resonemang men å men emellan si så där. Nåra stycken somva mest aktiva som fick bilda liksom en stommme.

NN: Sven Karlsson va väl en av dom?

IG: De va han.

NN: Han va me i styrelsen där?

IG: Ja just de. Han kämpa ju hårt för Konsum. La no rätt mycke arbete på de.

NN: Konsum ble ju inte särskilt långlivad här ute på Oaxen, hur kom de sig?

IG: Jaaa.

NN: Gick omkull eller?

IG: Nja de gick väl inte omkull men dom hade ju för sig att dom här småföreningarnaskulle dras in. De skulle ju centralisera de te tätorterna.

NN: Gick föreningen upp i någom slags större

IG: Jaa.

NN: Gick ni upp i Södertälje eller...?

IG: Naä.

NN: Hölö?

IG: Naä, föreningen som sådan den togs väl opp, de va väl Södertälje, vi va anslutna till Södertälje i Konsum, de va ju dom som la ner den. Medverka till nedläggningen alltså.

NG: Ja men tidigare va de väl ett tag me i Hölö?

IG: Hölö ja just de.

NG: Å sen ble de eget, egen förening?

IG: Jaa.

NG: Å sen skötte vi de så illa atte..

IG: Ja skötte de illa, men dom påsto ju att omsättningen va liten. De bar sig ju inte att avlöna föreständare å biträden å.

NN: Mjölkutdelningen, tog Konsum över den utmynninteringen? Har du nå minne av de?

IG: Ja de gjorde dom ju, men när dom övertog de kom ja ...

NN: Om de va på en gång när Konsum bildades som ...?

IG: De va ett uta villkoren för att dom skulle få komma.

IG: Ja just de.

NN: (.....) Norman?

IG: De va no me i dom förhandlingarna.

NN: Ja ja förstår. Var utmynniterades mjölken tidigare? Finns den byggningen kvar? Och var ligger den i så fall, jag har inte riktigt fattat de?

IG: De e här borta ve stora vedboden här borta straxt söder om de här huse, därnånstans.

NN: Jaha.

IG: Å där i södra ändan på den va utmynningteringen uta mjölken.

NN: De lär finnas kakelplatter kvar på väggarna kvar efter...?

IG: Ja just de, va mangelbod där oxo.

NN: Ja just de,

IG: Mangel står kvar ännu där.

NN: Haa. E de alltså om vi säger att de här e vägen, e de på uppsidan ...

IG: Ja just de.

NN: inåt där.

IG: Ja ja.

NN: Haa, då förstår ja ingefär. Vi har pratat om Konsum å snuddat lite grann på fackföreningen, ähh. Fackföreningen fanns nä du kom hit?

IG: Jaa.

NN: Va de en stor anslutning?

IG: Ja den va väl inte hundraprocentig, men dom som va fast bosatta här va väl me allehop, men sen fanns de ju en del som kom utifrån å jobba här tidvis, som va väl lite kämpit å få in i fackföreningen.

NN: Hade ni nån princip där att inte ta in dom på en gång, fall dom sen bara skulle lämna å vill ha arbets ... eller understöd eller?

IG: Näjå, de vare inte utan äh, andan va väl den då att alla som jobba här skulle omelbart va me i fackföreningen.

NN: Ja ja Vikka va de som va ledande då inom föreningen när du va ung, kom dit? Va de din generation så att säga eller va dom äldre ...?

IG: De va nog dom som va äldre då än va ja va när ja börja jobbär här alltså.

NN: Fanns de även yngre, jämnåriga medlemmar av killarna då som t ex gick me köllastning å ...?

IG: Jarå jarå, att vi som va grabbar vi gick ju me i fackföreningen.

NN: Direkt?

IG: Direkt.

NN: Märkte man nåra motsättningar mellan äldre generationen, dom gamla gubbarna å dom yngre, i diskussioner alit. som arbetstider å såna där saker?

IG: Näej, ja motsättningarna va no inte stora mellan generationerna precis så där inte, man de e klart att att arbetet va ju lite granna strid om naturlitvis för att de va ju säsongsarbete de här på den tiden.

NN: Arbetade du på säsong?

IG: Ja, javisst. Vi jobba ju bara sommartid då under högsäsong, å sen så gick vi arbetslösa på vintertid.

NN: Även ni som bodde på ön?

IG: Jaa.

NG: Inte dom gifta.....

IG: Ja de förekom väl de oxo att dom gjorde i viss mån. Men dom fick ju arbete som regel, dom gifta.

NN: Hur klarade ni ogifta pojkar de? va de gå hem hjälpa familjen eller?

IG: Jaa, som då vi bodde ju då min broder å ja, i de där enkelrumme där i Slotte, å vi åt hos min syster å sväger då, Ulla å Einar (Småland). Å de va ju dom som praktiskt taget bärga oss under arbetslöshetesperioderna.

NN: Va din far arbetslös nån gång? Eller fick han

IG: Nä ja tror int, ja kan inte minnas att han va arbetslös nån gång.

— lång paus —

NN: Vilket år va de du va hembiträde?

NG: de var -33.

NN: Haa. Var bodde inspektör Lindell då?

NG: När ja va hos dom så hade dom nyss flyttat in i disponentvillan däroppe eller ingenjör

NN: Mmm. Bodde du hemma hos dom?

NG: Ja bodde hos dom. Ja.

NN: Va de många flickor som jobbade här då?

NG: Ja vi va nära stycken. Fanns ju i affärn såå hade dom flicker i köket, å så fanns de nära flicker hemma, så vi va nära stycken. Orsaken till at tja väl kom hit de va väl att Ivar å ja redan då va bekanta, å vi tyckte då de va rolit att ja skulle va här. Ja hade väl gärna vare kvar då man ju behövs hemma.

NN: Hur länge va du här? Va de ett år?

NG: Ja ja kom på på sommaren när de va värsta, så va ja över hela vintern till den andra våren, de næstan ett år. Mmm.

NN: Jaha. Hade du mycke fritid?

NG: Jaa som flickerna hade då, ja va næstan medlem av familjen så att de va, de hade ja faktiskt.

NN: Va roade, eller va gjorde du på fritiden?

NG: Ja, ja va väl mest tillsmmans me Ivar förstäs, å sen ha ja alltid vare rätt mycke intresserad av å läsa. De va väl de som

NN: Mmm. Tog inspektör Lindell, familjen där hann om dig, va du mer eller mindre som som inackorderad?

NG: Näj, ja va som hembiträde, ja utförde ju sånt hjälpte henne för hon va sjuk men dom va väldit snälla så man kan säga att ja va som medlem av familjen. Dom såg väl kanske inte så gärna att ja sprang ut på kvällarna å så där. Utan dom höll väl lite orning på mig, de hade väl pappa å mammabett om å ... (skratt) så va de.

IG: (.....)

NN: Släkten va betydde dom? Di gamla då om vi börja först. Ja hörde ju nu innan bandspelaren gick ganska, me å fråga dig en gång till man allra längst tillbaka när de va barn hade ni stor släkt här, eller va de bara familjen?

IG: De va bara vi här. Vi hade ingen annan släkt.

NN: Många av dom andra familjerna va dom släkt?

IG: Jaa re varom.

NN: Va de en utpräglad släktsammanhållning om man säger? Höll släkterna ihop i vått å i torrt mot andra?

IG: Jaa de va väl lite.....

NG: Grenbergarna.

IG: Grenbergarna höll väl ihop förstäs. De va ju rätt stor släkt, va väl största släkten här.

NG: August Karlsson.

IG: vaa?

NG: Karl August Karlsson ja de va, han tillhörde Grenberg på de.

IG: Grengeng å de oxo. Insläktat.

NN: Va de svårt att så att säga bli accepterad eller komma in i dom här gemenskaperna då när ni kom nya?

IG: Ja de e klart de, för oss ungar så va de lite besvärlit.

NN: Hur då?

IG: Innan man kom in i lag me dom här grabbarna. Du vet att vi hade ju en annan dialekt. Å så där dom, dom dom syka oss ju lite grann så där - sa att vi prata den där breda sörmlänskan.

NG: Så va väl ni fattiare än dom andra?

IG: Ja vi va ju väldit fattia. Vi hade ju inte kläderna på kroppen ens.

Väldit dålit ställt. Vi hadde varken mat eller kläder tidvis.

NN: Umgicks dom här släkterna, vi tar den här Grenbergs-släkten mest inom sina egna släktled så att säga, eller va de sträkte man sig utanför dom, umgicks även me grannar som inte nu råkade vara släkt?

IG: De gjorde dom säkert.

NN: Mmm.

IG: FÄst de e klart dom va väl lite släktkära oxo natuvis, de e klart att visst gick dom väl utanför.

NN: Hur va de, märkte man nån motsättning eller nån lite skillnad mellan nu arbetarna som då bodde på mörkösidan eller som reste hem, rodde hem efter arbetet, och då dom bofasta här? Tittade man nå-någon snett på de andra kategorin?

IG: Näej ja tror inte de?

NG: Nu e du inte snäll Ivar, fanns de en liten skillnad va?

IG: Nej ja vet inte, tror inte att de va de seru, att de va nån större sak inte, de inte.

NG: Nej de kanske va mest dom där som va lite bönder förstås, dom va väl inte, titta me förakt på er.

IG: Många som från Mörkö å Sorunda, som jobba här men i arbetslaget siså där, så inte kunde man säga att de va nån skillnad där inte.

NG: Nää, tänkte på Johns pappa å såna helt likställda.

IG: Jaa de e klart att de fanns ju en å anna å de finns de väl allti.

NN: På vilket sätt då ansåg dom sig vara förmera än....?

NG: De va bönder.

NN: Va de finare å vara ...?

IG: De va en, ens om hon mena, de va ju en som va bonde, å sen så sluta han me, me sitt jobb, de stället då. Arrendegården åå jobba här iställe. Han tyckte ju att han va lite ...

NN: Förmer?

IG: Lite förmer. Han ville ju inte gå in i fackföreningen så de va ju inte honom. Å ja va ju aktiv då i fackföreningsstyrelsen, ja va ju kassör å ja kanske inte va kassör då men ja va ju uppbördsmen oxo. För vi tog ju upp avgifterna då å, å agitera starkt för att dom skulle vara me alla då. Ja vet att gubben han sa att - ja går inte me i fackföreningen sa han - joho så sa han ja. Då sa ja att då tänker du fortfarande åka snålskjuss då sa ja. För de första så va han mycke äldre å tolerera väl inte riktigt att man sa -du - åt en heller, en pojkspoling som ja va, å i synnerhet inte när ja sa att han åkte snålskjuss på våran bekostnad. Å då han vart så arg gubben så han hållt på å sprang på mig. - Ska du klå mig -? sa ja. Men ja gick ju intye ur vägen.

NN: Så de va på de sättet motsättningar. Fanns de nån motsättning av dels då inom fackföreningen lite grann mellan dom jobbare som bodde här på fastlandet å ni på ön? Eller va ni helt sams i alla frågor?

IG: Jaa, ja tror i stort sett så va de inte nåra oegentligheter så där inte. Va jobb beträffar så e de klart att de, de jobbe som fanns de e klart att de va ju, mena man ju på här att de skulle ju vara för den bofasta befolkningen alltså, i första hand alltså. Å dom andra fick komma efter. Å där fanns de ju motsättningar natutvis.

NN: De va de ja ville komma fram till, fast ja inte ville frågadirekt.

(skratt) Hur agerade fackföreningen i den frågan till en början me?

IG: Jaa fackföreningsstyrelsen satt ju här å å de klart att att dom mest aktiva inom fackföreningen så va de ju här. Å dom gick väl på linjen dom oxo. Tyckte att jobbena i första hand vara för öborna.

NN: Va de nåra som gick ut av jobbarna, gick ur föreningen, som bodde på Mörkö? Har du nå minne av de? Tillfälllit eller för gott?

IG: Jarå, de fanns nog dom som, dom som gick ur fackföreningen, de ha ja nå minne åv..

NN: Som protest emot de här?

IG: Just de, de va de nog. Kan ja ju inte direkt påminna mig, men ja vet att de förekom då.

NN: Hur kom de sig senare att ni blev sams så att säga, va va de nåra yttrande omständigheter som gjorde att den här frågan inte blev så stridbar?

NG: De blev nog mera jobb?

IG: Ja just de.

NN: Va de att de blev mera jobb eller va de att de flyttade in, att de kom så många jobbare utifrån så att de blev så att säga mera slagkraft, åt i deras favor?

IG: Förru vet att sen de vart ju mera jobb i o m att vi säger, i kriget så fanns de ju hur mycke jobb som helst. Där alltså fanss de ju itne nåra problem i den vägen. Fanns de ju inte arbetskraft å få riktigt, de räckte ju inte till istället. Då försvann ju alla såna där problem.

NN: Jo de de låter naturligt. Va de många av pojkarne eller männen då på Oaxen som gick ut i de militära, om vi säger -39, -40? Lämnade ön alltså, de blev ett tomrum ett vakum på arbetskraft?

IG: Ja just de. De va ju en hel del som åkte ut då i krigsutbrottet.

NN: Hur ersattes dom som försvann alltså ut till mobliseringsplatser?

IG: Jaa de va väl hopsyrap förstås de va ju fi-finns ju allti en rörli arbetsstyrka inom lande å de va väl dom som fick ersätta de. De byggdes ju de va ju mycke stockholmare å såna som alternera mellan olika arbetsplatser. Lösarbetare.

NN: Löskekarlar. Så de, dom deras ankomst te Oaxen hänger intimt samman med kristiden.

IG: Ja de kan man nog säga de gjorde de.

NN: Va de i samma veva som ni började elda me ved här?

IG: Jaa.

NN: Kom de direkt när kriget började att de blev ved?

IG: Direkt påre. Kriget börja ju trettinie å sen tog ju kollagrena snart slut.

NN: Behövdes de mera arbetskraft för å vedelda än för att kolelda?

IG: jaa, inte på själva ugnstriften fodra väl inte större arbetskraft, så de va ju samma besättningar på ugnarna.

NN: Men va behövdes?

IG: Men utfodringen utav en fodra väl lite mer förstås, men de va väl inte nå större.... för att du vet att en pojke på den tiden han körde ju opp kol så de räckte, på dagtid te en ugn alltså. SEn när de vart fel vart dom väl två köra opp de. De gick ju åt masser av ve.

NN: Mmm.

IG: Men sen va de ju lossningen uta ve från fartyg här som tarva mycke arbetskraft. Masser av folk.

NN: Ja förstår. Betyder de att att dom här löskekarerna de va alltså,

dom hade inte så mycke me själva den kalkbränningen å göras som stuvar jobb å bära, å ved å transportera?

IG: Jorå.

NN: Eller började dom även vid ugnarna?

IG: Dom börja även vid ugnarna. Jore dom väl kanske inte mesamma vid krigsutbrotte men de e klart att dom som åkte ut i beredskapstjänst dom ersattes ju me billit folk.

NN: Gick de bra å lära opp dom här eller minskade kapaciteten å kvaliten på..

IG: Na de gick väl inte så bra (skratt) egentligen. Som uttagare gick väl relativt hygglit, men te få riktia kalk-brännare tog ju lite längre tid natutvis. De fodras ju lite erfarenhet. En god bedömning på jobbet om de ska bli bra.

NN: Vem va de som tog ut dom? Valde ut dom här manarna? Du ska göra de å du ska gör a de? Va de basar eller va de förmän eller va de Mellander?

IG: Ja Mellander brydde sig väl ja de e klart atte han hade ju ugnsbasarna då som placera dom. De e klart atte dom rågjorde väl me honom natutvis va

NN: Jaaa.

IG: Äh, många fall nästan. Ja vet ju vart ju förmansanställd 1946 å fick ugnarna då. Å de va ju mitt oppi de värsta. Värst, de fanns ju inte folk å få å de va ju väldit svårt å få driften å gå me allt detta lösa folk som jobba nån tid å sör för resten. De låg i barackerna å gav fan i gå ut på jobbena. De va ju väldit besvärlit. Man kunde ju komma ut, man kunde ju komma ut klockan tie, vi ett skiftesbyte en kväll å de kunde ju fattas, fattas en tre-fyra-fem-sex- man.

NN: Hur klarade man de?

IG: Ja då fick man gå å knacka dörr då å te man fick tag på folk, som gjorde övertid då, extraskift.

NN: Va de bland löskefolket då man valde eller va de ...?

IG: Ja i första hand gick man ju te dom som man visste va arbetsvilliga. Så kunde man ju få gå då te .. flera gånger te samma person egentligen å, å tjata å säga då tesist att - nu får du fanimej gå ut, för att nu finns de ingen möjlighet. Man, man sa ju allti de när man gick å fick ett nej då, att får ja inte ta i nån anna kommer ja tebaks. Man kunde ju gå göra ett par timmar iblann å skaffa folk så de gick te köra.

NN: Behövdes hårdhanskarna iblann?

IG: Jorå, jorå. Jorå många gånger.

NN: De hände att du fick klippa till nån för att få dom å ...?

IG: Ja gjorde allri de. Behövde allrigöra de. Aldri slagis i hela mitt liv (skratt).

NN: Men hade akori- auktoritet i alla fall.

IG: Ja kallat va man vill, men men ja va ju hotad många gånger me stryk, men ja gick ju alri ur vägen å väjde alri. Behövde aldri göra de heller. De va heller aldri nån som ... som slog till mig eller, eller så fast de va ju i närheten. Men dom visste ju samtidit att hade dom gått på, så hade de ju smällt direkt natutvis, klart.

NG: Men de fanns många fina gubbar oxo.

NN: Ja just ja tänkte fråga de att va alla bland dom här så .. förfärliga eller fanns ...?

IG: Närå, närå fanns mycke bra folk.

NN: Hur kom de sig att dom då bra människorna då ...?

IG: På sne i livet, alkohol, äktenskapliga ...

NN: Ja hörde de berättades att de kunde va ingenjörer å musiker å teaterfolk å trubadurer å allt möjlit.

IG: Ja , ja.

NG: Hattanders de va väl en fin kär?

IG: Vi hade mycke folk Hattanders å Käppanders å Kalle Rö å Jonny Blå å .. Sankhåven å (skratt)

NN: Berätta gärna om Hattanders.

IG: Hattanders va en gammal stockholmsgubbe, som jobba ju här. Han ähh, de va en väldit bra gubbe. Han gick ju på ugnarna som uttagare den sista tiden va han ju oppe i sorteringsverke å sortera sten. Men han gick ju långa tider å jobba här å tjäna ihop bra me pengar å. Å så åkte han ju te Stockholm å så söp han opp pengarna. Å rissla oppsig, va rätt bra klädd å sen kom han tebaks å int hade kläderna på kroppen alltså. Men ja sa åt en gång atte -- itte fan kan du hålla på på de där vise. Du måste väl s'ara lite pengar så du har när du blir gammal. Han visste inte hur han skulle bete sig, men då anförtrodde han mig sin, sina pengar alltså. Så att ja va liksom bankir åt en. Hade hannom hans pengar å bankbok. Att sen kom han ju på ålderdomshemmet här på Mörkö när han sluta jobba, alltså va pensionär å inte kunne jobba längre.. Å då hade ja i alla fall hans bankbok på en ja tror om ja inte minns fel att de va nånting på sju-åtte tusen kroner han hade. De va ju inte så dålit.

NN: De va ju bra då, på den tiden ja.

IG: Men de kan en ju nästan säga de va väl ja som hadde fådda dom där pengarna åt en. De va han ju väldit gla för. Ja vet ju att han va i stan å, å

å iblann å så att, ringde ut å sa att ja skulle få lov å skicka pengar opp till en. Men ja nobba ju förn de alltså saatt får du komma ut å börja jobba igen. Nåra penagr skickar ja inte. Å då hade han väl känningar då förstås, att han kunne låna pengar så att han kunne komma ut. Han hade ingen annan rå.

NG: Han svor åt dig i telefonen.

IG: Jarå, de gjorde han. Svor å va arg då när han inte fick penar sen. Men ja gav ju, ja gav ju inte. Å de va han ju tacksam för sen när han vart nykter igen. Så att han va väldit bra, tyckte väldit bra om mitt handlingssätt i de falle. Så här för han hade ju, han har en syster i Stockholm som hade ju ett par tre stycken sistersöner som, som varje gång han kom te Stockholm då, så va dom ju merå å skulle ha pengar av en.

NN: Jaha, ja förstår.

IG: Å när han dog sen så va vi ju me på begravningen där förstås. Dels så som, som bara för ja hade haft så mycke me honom å gjort, å dels som representant för bolage oxo natutvis de begravelsen. Då va dom där, sistersönerna me där. De första dom gjorde när dom fick reda på att de va ja, så fråga dom hur mycke pengar han hade på bankboken, å de ville dom hä. Men ja lämna ju inte dom te dom. Men ja lämna de till, till systern på älderdomshemme fick ta hann om et då. Å se de gick i bouppeteckningen som de övriga.

NN: Ja ja.

NG: Men han kom hit flera gånger å hälsa på oss sen, sen han va på ...

IG: Ja, jarå han va hit å hälsa på.

NN: Höll dom här ungkarlarna sig mycke för sig själva, eller ble dom bekanta me fasta befolkningen å familjerna här?

IG: De va väl inte så mycke dom höll sig väl mest i sina baracker å sina rum där bortapå. Dom bodde ju på industriområdet då, borti barrackerna du vet där bort i kroken. Å så fanns de ju andra utrymmen då de bodde i oxo, å där snickare, där snickarverkstan e nu.

NN: Vänta nu, ja...

IG: Där ve bensinmacken du vet.

NN: Jaa.

IG: Å där fanns ett, ett rum som de bodde ett par tre gubbar i, fyra i-blann när de va trångt.

NN: Det är där, där alla motorredskapen står?

IG: Ja just de. Å så fanns de ju ett, ja de va ju utrymmen lite här å var man få plocka in. Här borta ve färjan i den i de huse som står borta över här alltså, färjan där, de i redskapsboden där bodde ju en gubbe lång tid.

NG: De va Kalle Rö. Nej de va Kalmar-Pelle.

IG: Kalmar-Pelle bodde där men han Lundkvist bodde ju där oxo ett ta.

NN: Ja KalleRöd har ja hört talas om. Rotstein skriver bl a om honom vill ja minnas. Vem va de? Va va de för en?

IG: Kalle Rö, de va en oxo en ääh, gubbe som va fast för alkoholmissbruket.

NN: Va han en sän där tillfällighetsjobbare som kom me?

IG: Jaa, han jobba här rätt länge. Ja han jobba väl här i flera omgångar egentligen.

NN: Va jobba han me?

IG: Han jobba för ugnarna som uttagare.

NN: Var bodde han?

IG: Kalle Rö, han bodde väl, ja han bodde no bort i barackerna me han se.

NN: Mmmmm.

IG: Jo jorå han Kalle Rö å jonny Blå de va oxo en sän där. De va ju rö-sprit å blåsprit sånt därnt. De va ju därutav dom hade fått namnen.

---oo---

Slut band 50

930413

Gunilla Follin